Kohtulahendite kogumik

ÜLDKOHTU OTSUS (neljas koda)

20. juuli 2016*

Lepinguväline vastutus — Komisjoni poolt OLAFi juurdluse käigus tekitatud kahju ja OLAFi tekitatud kahju — Kahju hüvitamise nõue — Nõue tuvastada, et OLAFi aktid on siseriiklikes ametiasutustes tõenditena kasutamise seisukohast juriidiliselt olematud ning vastuvõetamatud — Vastuvõetavus — Võimu kuritarvitamine — Isikuandmete töötlemine — Kaitseõigused

Kohtuasjas T-483/13,

Athanassios Oikonomopoulos, elukoht Ateena (Kreeka), esindajad: advokaadid N. Korogiannakis ja I. Zarzoura, hiljem advokaat G. Georgios,

hageja,

versus

Euroopa Komisjon, esindajad: J. Baquero Cruz ja A. Sauka,

kostja,

mille ese on esiteks nõue hüvitada komisjoni ning Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) tekitatud kahju ning teiseks nõue tuvastada, et OLAFi aktid on siseriiklikes ametiasutustes tõenditena kasutamise seisukohast juriidiliselt olematud ning vastuvõetamatud,

ÜLDKOHUS (neljas koda),

koosseisus: koja president M. Prek (ettekandja), kohtunikud I. Labucka ja V. Kreuschitz,

kohtusekretär: ametnik C. Heeren,

arvestades menetluse kirjalikku osa ja 10. juunil 2015 toimunud kohtuistungil esitatut,

on teinud järgmise

* Kohtumenetluse keel: inglise.

otsuse [1]

Vaidluse aluseks olevad asjaolud

1 Hageja Athanassios Oikonomopoulos on elektriinsener ja ärimees, kes tegutseb informaatika vallas robootika turul. Ta asutas Kreekas asuva äriühingu Zenon Automation Technologies SA (edaspidi „Zenon“) ning juhtis seda seejärel aastatel 1987–2006.

2 Zenon sõlmis ajavahemikul 2004–2006 mitu lepingut Euroopa Komisjoni infoühiskonna ja meedia peadirektoraadiga (edaspidi „infoühiskonna peadirektoraat“) teadusuuringute, tehnoloogiaarenduse ja tutvustamistegevuse kuuenda raamprogrammi raames, mille eesmärk on toetada Euroopa teadusruumi loomist ja innovatsiooni (2002–2006) (edaspidi „kuues raamprogramm“).

3 2008. aasta novembris viis väline audiitorühing komisjon taotlusel läbi Zenoni auditi seoses projektidega Alladin ja Gnosys, mis mõlemad kuuluvad kuuenda raamprogrammi alla. Selle auditi tulemusel koostati muu hulgas 13. mai 2009. aasta aruanne auditi 08-BA59-028 kohta (edaspidi „esialgne auditiaruanne“).

4 Esialgsest auditiaruandest nähtub, et täheldati probleeme seoses personalikuludega. Zenon olevat palunud komisjonil rahastada suures summas kulusid, mille kohta talle esitas tegelikult arve Küprose äriühing Comeng Computerised Engineering (edaspidi „Comeng“). Need kulud kirjendati „sisenõustamise“ kuludena vääralt personaliga seonduvate otseste kulude kategooria all, samas kui tegelikult oleks tulnud need kirjendada alltöövõtu kuludena. Niimoodi olevat toimitud järjepidevalt. Komisjon järeldas sellest, et neid kulusid ei saa käsitada abikõlblikena ei personalikulude ega alltöövõtu kuludena.

5 Selles kontekstis algatas Euroopa Pettustevastane Amet (OLAF) 10. detsembril 2009 juurdluse seoses projektiga GR/RESEARCH-INFSO-FP6-Robotics and informatics, mis oli mõeldud kuuenda raamprogrammi rakendamiseks. OLAFil on Euroopa Parlamendi ja nõukogu 25. mai 1999. aasta määruse (EÜ) nr 1073/1999 Euroopa Pettustevastase Ameti (OLAF) juurdluste kohta (EÜT 1999, L 136, lk 1; ELT eriväljaanne 01/03, lk 91) kohaselt ülesanne viia läbi välisjuurdlusi, st juurdlusi väljaspool Euroopa Liidu institutsioone, ja sisejuurdlusi, st juurdlusi nende institutsioonide raames.

6 OLAF viis 25. ja 26. veebruaril 2010 läbi inspekteerimise Comengi juures.

7 Infoühiskonna peadirektoraat koostas 6. augustil 2010 lõpliku auditiaruande eelnõu.

8 Komisjon võttis 18. veebruaril 2011 vastu lõpliku auditiaruande.

9 OLAF teavitas 2011. aasta juulis hagejat, et teda käsitatakse käesoleva kohtuotsuse punktis 5 nimetatud juurdluse seisukohast asjaomase isikuna. OLAFi esindajad kuulasid 7. septembril 2011 ära hageja tema elukohas, mis oli tol ajal Patmoses (Kreeka).

10 OLAF teavitas hagejat 19. septembri 2012. aasta kirjas juurdluse lõpetamisest. Ta märkis, et juurdluse tulemuste kohaselt olid toime pandud liidu finantshuve kahjustavad kuriteod. Ta lisas, et oli soovitanud Kreeka õigusasutustel algatada selle juhtumiga seoses menetlus. OLAF palus lisaks infoühiskonna peadirektoraati asendanud kommunikatsioonivõrkude, sisu ja tehnoloogia peadirektoraadil võtta vajalikud meetmed selleks, et nõuda Zenonilt tagasi 1,5 miljonit eurot.

1 — Esitatud on üksnes käesoleva kohtuotsuse punktid, mille avaldamist peab Üldkohus otstarbekaks.

Menetlus ja poolte nõuded [...]

19 Hageja palub Üldkohtul:

— tuvastada, et OLAFi aktid ja meetmed on juriidiliselt olematud;

— tuvastada, et teda käsitlev teave, teda käsitlevad andmed ja kõik asjakohased siseriiklikele ametiasutustele edastatud tõendid kujutavad endast vastuvõetamatuid tõendeid;

— mõista komisjonilt tema kasuks välja 2 miljonit eurot komisjoni õigusvastase tegevuse heastamiseks ning hageja äritegevusele ning mainele tekitatud kahju hüvitamiseks;

— määrata 2. mai 1991. aasta kodukorra artiklite 64 ja 65 alusel menetlustoimingud ja menetlust korraldavad meetmed, et esitataks dokumendid ja antaks ütlused, ja

— mõista kohtukulud välja komisjonilt.

20 Komisjon palub Üldkohtul:

— jätta hagi vastuvõetamatuse tõttu osaliselt läbi vaatamata ja põhjendamatuse tõttu osaliselt rahuldamata või igal juhul põhjendamatuse tõttu täies ulatuses rahuldamata, ja

— mõista kohtukulud, sealhulgas ajutiste meetmete kohaldamise menetluse kulud välja hagejalt.

Õiguslik käsitlus

1.1. 1. *Nõuete teatavate punktide vastuvõetavus* [...]

25 Esiteks tuleb analüüsida, kas on vastuvõetav nõue tuvastada, et OLAFi meetmed on juriidiliselt olematud. Selles kontekstis tuleb meenutada liidu kohtu pädevust olukorras, kus talle on esitatud kahju hüvitamise nõue.

26 Väljakujunenud kohtupraktikast tuleneb, et liidu lepinguvälise vastutuse tekkimiseks ELTL artikli 340 teise lõigu tähenduses peab olema täidetud terve rida tingimusi, mis seonduvad liidu institutsioonile etteheidetava käitumise ebaseaduslikkuse, kahju tegelikkuse ning institutsiooni käitumise ja viidatud kahju vahelise põhjusliku seose olemasoluga (vt kohtuotsus, 9.11.2006, Agraz jt *vs.* komisjon, C-243/05 P, EU:C:2006:708, punkt 26 ja seal viidatud kohtupraktika). Etteheidetava käitumisega seonduva tingimuse puhul on nõutav, et oleks tõendatud eraõiguslikele isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumine (kohtuotsused, 4.7.2000, Bergaderm ja Goupil *vs.* komisjon, C-352/98 P, EU:C:2000:361, punktid 42 ja 43, ning 9.9.2008, FIAMM jt *vs.* nõukogu ja komisjon, C-120/06 P ja C-121/06 P, EU:C:2008:476, punkt 173). Lisaks tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt on kahju hüvitamise nõue iseseisev õiguskaitsevahend, millel on õiguskaitsevahendite süsteemis omaette funktsioon ja mille esitamisele on seatud selle erilisest eesmärgist lähtuvad tingimused (kohtuotsus, 28.4.1971, Lütticke *vs.* komisjon, 4/69, EU:C:1971:40, punkt 6, ja kohtumäärus, 15.10.2013, Andechser Molkerei Scheitz *vs.* komisjon, T-13/12, ei avaldata, EU:T:2013:567, punkt 46).

27 Tuleb täheldada, et nõudega tuvastada, et OLAFi meetmed on juriidiliselt olematud, palutakse Üldkohtul tegelikult tuvastada, et OLAFi meetmed on tühised ning et neil ei ole lisaks olnud õiguslikke tagajärgi (vt selle kohta kohtuotsus, 9.9.2011, dm-drogerie markt *vs.* Ühtlustamisamet – Distribuciones Mylar (dm), T-36/09, EU:T:2011:449, punkt 83). See läheb kaugemale lihtsast õigusvastasuse tuvastamisest, milleks Üldkohus on pädev kahju hüvitamise nõude raames.

28 Sellest järeldub, et hageja nõuete esimene punkt tuleb tunnistada vastuvõetamatuks.

29 See vastuvõetamatuks tunnistamine ei kujuta endast õiguse tõhusale kohtulikule kaitsele rikkumist; samuti ei rikuta seeläbi korrakohase õigusemõistmise ja menetlusökonoomia põhimõtteid. ELL artikli 19 lõikest 1 tulenevalt tagavad liidu õiguskorra järgimise kohtuliku kontrolli nimelt Euroopa Liidu Kohus ja liikmesriikide kohtud. Selleks kehtestab EL toimimise leping esiteks ELTL artiklitega 263 ja 277 ning teiseks ELTL artikliga 267 õiguskaitsevahendite ja menetluste täieliku süsteemi, mis on mõeldud liidu aktide õiguspärasuse kontrolli tagamiseks, kusjuures viimati nimetatud ülesanne on usaldatud liidu kohtule (kohtuotsus, 19.12.2013, Telefónica *vs*. komisjon, C-274/12 P, EU:C:2013:852, punkt 57). Otsuste peale, mille liikmesriigi ametiasutused on teinud OLAFi esitatud teabe alusel, peab aga olema võimalik kaevata liikmesriigi kohtule, kes omakorda võib esitada eelotsusetaotluse liidu õigusnormide tõlgenduse kohta, mida ta peab oma lahendi tegemisel vajalikuks (vt selle kohta kohtumäärus, 19.4.2005, Tillack *vs*. komisjon, C-521/04 P(R), EU:C:2005:240, punktid 38 ja 39).

30 Tuleb täpsustada, et hageja ei ole esitanud ühtegi muud elementi tõendamaks, et eespool viidatud õigust ja põhimõtteid on rikutud.

31 Sellest tuleneb, et ainuüksi asjaolu, et üks nõuete punktidest tunnistatakse vastuvõetamatuks, ei ole piisav tõendamaks, et on rikutud õigust tõhusale kohtulikule kaitsele ning korrakohase õigusemõistmise ja menetlusökonoomia põhimõtteid.

32 Teiseks tuleb jätta läbi vaatamata ka nõuete punkt, milles Üldkohtul palutakse tuvastada, et hagejat käsitlev teave, teda käsitlevad andmed ja kõik asjakohased liikmesriigi ametiasutustele edastatud tõendid kujutavad endast vastuvõetamatuid tõendeid.

33 Nõuete seda punkti ei saa nimelt tõlgendada teisiti kui nii, et Üldkohtul palutakse tuvastada, et tõenditele ei saa liikmesriikide kohtutes tugineda. Väljakujunenud kohtupraktika kohaselt astuvad liikmesriigi ametiasutused teabe alusel, mis OLAF neile edastab, samme ainult ja täielikult omaenda vastutusel ning nende ametiasutuste ülesanne on ise kontrollida, kas asjaomane teave põhjendab kriminaalmenetluse algatamist või kohustab selleks. Järelikult peab kohtulik kaitse selliste menetluste vastu olema tagatud liikmesriigi tasandil koos kõigi riigisisese õigusega ette nähtud tagatistega, kaasa arvatud põhiõigustest tulenevad tagatised, ja kohtul, kelle poole on pöördutud, on võimalik esitada Euroopa Kohtule ELTL artikli 267 alusel eelotsusetaotlus (vt kohtumäärus, 19.4.2005, Tillack *vs*. komisjon, C-521/04 P(R), EU:C:2005:240, punktid 38 ja 39 ning seal viidatud kohtupraktika). Samuti on täpsustatud, et kui liikmesriigi ametiasutused otsustavad algatada juurdluse, hindavad nad OLAFi võimalikest õigusrikkumistest tulenevaid tagajärgi ning selle hinnangu saab liikmesriigi kohtus vaidlustada. Kui kriminaalmenetlust ei algatata või kui isik mõistetakse selle tulemusel kohtuotsusega õigeks, piisab kahju hüvitamise nõude esitamisest liidu kohtule asjaomase isiku huvide kaitseks, sest see võimaldab tal saavutada kogu OLAFi õigusvastasest käitumisest tuleneva kahju hüvitamise (vt selle kohta kohtuotsus, 20.5.2010, komisjon *vs*. Violetti jt, T-261/09 P, EU:T:2010:215, punkt 59).

34 Tuleb asuda seisukohale, et käesoleva kohtuotsuse punktis 33 nimetatud kohtupraktika kohaselt puudub Üldkohtul ilmselgelt pädevus teha otsus, millega Kreeka õigusasutustele esitatud tõendid tunnistatakse vastuvõetamatuks. Üldkohus ei ole seega pädev otsustama, et liikmesriigi ametiasutustele edastatud hagejat käsitlev teave, teda käsitlevad andmed ja kõik asjakohased tõendid kujutavad endast liikmesriigi kohtus vastuvõetamatuid tõendeid.

35 Sellest tulenevalt tuleb nõuete teine punkt jätta läbi vaatamata, ilma et oleks vaja seda sisulisest küljest analüüsida.

2.2. 2. *Sisulised küsimused*

36 Kõigepealt tuleb analüüsida komisjoni argumenti, mille kohaselt kahju hüvitamise nõue on esitatud enneaegu. Komisjon väidab nimelt, et OLAFi aruande edastamisest tulenevalt ei ole pädevad ametiasutused võtnud siiani veel ühtegi meedet. Lisaks sellele ei olevat kahju tekitatud, kuivõrd teave ei ole lekkinud ja seda ei ole ka avaldatud.

37 On tõsi, et siseriiklik menetlus on alles pooleli. Kuid selle menetluse tulemused ei mõjuta siiski käesolevat menetlust. Nimelt ei tule käesolevas kohtuasjas välja selgitada mitte seda, kas hageja on pannud toime õigusrikkumise või pettuse, vaid analüüsida, kuidas OLAF viis läbi ja lõpetas juurdluse, kus toodi ära hageja nimi ning millega ta loeti potentsiaalselt õigusnormide rikkumise eest vastutavaks; samuti tuleb analüüsida seda, kuidas komisjon selle juurdluse kontekstis toimis. Kui liikmesriigi õigusasutused mõistavad hageja õigeks, ei paranda see asjaolu tingimata võimalikku kahju, mis talle seeläbi tekitati (vt selle kohta kohtuotsus, 8.7.2008, Franchet ja Byk *vs*. komisjon, T-48/05, EU:T:2008:257, punktid 90 ja 91).

38 Seega, kuivõrd käesoleva hagi esemeks olev väidetav kahju on eraldiseisev kahjust, mille tekitamisest annaks tunnistust hageja õigeksmõistmine liikmesriigi kohtute poolt, ei saa kahju hüvitamise nõudeid jätta enneaegsuse tõttu rahuldamata selliselt, et hagejal on võimalik nõuda kahju hüvitamist alles pärast seda, kui liikmesriigi kohtud on teinud oma võimalikud lõplikud lahendid.

39 Seetõttu, kuivõrd hagi ei ole enneaegne, ei tule kahju laadi ja ulatusega seonduvate küsimuste analüüsimist lükata edasi võimalikule hilisemale ajahetkele.

40 Oma nõuete kolmandas punktis väidab hageja, et tuleb tuvastada liidu lepinguväline vastutus.

[...]

Õigusvastane käitumine [...]

Teine väide, et on rikutud määrust nr 45/2001, määrust nr 1073/1999, kohustust kaitsta konfidentsiaalsust, ametisaladust, eraelu puutumatust ja hea halduse põhimõtet [...]

51 Sissejuhatuseks tuleb rõhutada, et määruse nr 45/2001 sätted kujutavad endast õigusnorme, mille eesmärk on anda õigusi isikutele, keda puudutavad liidu institutsioonide ja organite valduses olevad isikuandmed. Nende õigusnormide eesmärk on nimelt kaitsta selliseid isikuid neid puudutavate andmete õigusvastase töötlemise eest (kohtuotsus, 12.9.2007, Nikolaou *vs*. komisjon T-259/03, ei avaldata, EU:T:2007:254, punktid 210 ja 232).

– Esimene, teine ja kolmas etteheide, mille kohaselt on rikutud määruse nr 45/2001 artikleid 4, 5, 7, 8 ja 12, kohustust kaitsta konfidentsiaalsust, ametisaladust, eraelu puutumatust, hea halduse põhimõtet ja eeskätt määruse nr 1073/99 artikli 8 lõiget 1 ja määruse nr 2185/96 artikli 8 lõiget 1

52 Sissejuhatuseks tuleb kõigepealt meenutada, et määruse nr 45/2001 artikli 2 punkt a näeb ette, et „isikuandmed“ on „igasugune teave üheselt identifitseeritud või identifitseeritava füüsilise isiku [...] kohta“, kusjuures „identifitseeritav isik on isik, keda saab otseselt või kaudselt kindlaks teha, eelkõige identifitseerimisnumbri abil või tema ühe või mitme füüsilise, psühholoogilise, psüühilise, majandusliku, kultuurilise või sotsiaalse omaduse kaudu“. Selle määruse artikli 2 punktis b on „isikuandmete töötlemine“ määratletud järgmiselt: „iga isikuandmetega tehtav toiming või mitu toimingut, olenemata sellest, kas see (need) on automatiseeritud või mitte, näiteks kogumine,

salvestamine, korrastamine, säilitamine, kohandamine või muutmine, väljavõtete tegemine, päringu teostamine, kasutamine, üleandmine, levitamine või muul moel kättesaadavaks tegemine, ühitamine või ühendamine, sulgemine, kustutamine või hävitamine“.

53 Kohtupraktika kohaselt kujutab selliste andmete edastamine endast „töötlemist“ määruse nr 45/2001 artikli 2 punkti b tähenduses (kohtuotsused, 29.6.2010, komisjon *vs*. Bavarian Lager, C-28/08 P, EU:C:2010:378, punktid 68 ja 69, ning 7.7.2011, Valero Jordana *vs*. komisjon, T-161/04, ei avaldata, EU:T:2011:337, punkt 91). Käesolevas kohtuasjas tuleb tuvastada, et hagejat puudutavad andmed on „isikuandmed“ ning neid on eespool viidatud sätte tähenduses „töödelnud“ nii komisjon kui ka OLAF; seda asjaolu pooled pealegi ei ole vaidlustanud.

[...]

59 Esiteks tuleb analüüsida etteheidet, mille kohaselt ei olnud täidetud ükski määruse nr 45/2001 artiklis 5 nimetatud tingimustest.

60 Seoses asjaoluga, et OLAF edastas andmed komisjonile ja Kreeka ametiasutustele, tuleb meenutada, et põhimõtteliselt täidab OLAF üldistes huvides olevaid ülesandeid määruse nr 45/2001 artikli 5 punkti a tähenduses. Käesolevas kohtuasjas toimus hageja isikuandmete töötlemine OLAFi juurdluse raames, mille eesmärk oli välja selgitada, kas oli toime pandud liidule finantskahju tekitanud pettus. Andmete selline töötlemine OLAFi poolt oli seega vajalik tema ülesande täitmiseks. Seega tuleb asuda seisukohale, et OLAF edastas andmed komisjonile ja liikmesriigi ametiasutustele üldistes huvides. OLAF ei ole seega ületanud oma kaalutlusruumi, mis tal on määruse nr 45/2001 artikli 5 punkti a raames.

61 Seoses asjaoluga, et komisjon edastas andmed Zenonile, tuleb tuvastada, et selline edastamine on põhimõtteliselt kooskõlas määruse nr 45/2001 artikliga 5.

62 Nimelt toimis komisjon õiguspäraselt, kui ta saatis Zenonile lõpliku auditiaruande, mille järeldused põhinesid OLAFi aruande väljavõtetel, mis sisaldasid OLAFi kontrollkäigu aruandes, OLAFi aruandes Comengi juures 25. ja 26. veebruaril 2010 läbiviidud kohaliku kontrolli kohta, Comengi juhataja ärakuulamise protokollis ja kohapealse kontrolli raames OLAFi juurdlejate poolt Comengi juhataja loal skannitud dokumentides leiduvat teavet ning mis OLAF oli edastanud infoühiskonna peadirektoraadile 4. mail 2010.

63 Komisjon tuvastas selle teabe alusel, et Zenon ei olnud järginud kuuenda raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud FP6 lepingute tingimusi, ning jättis rahastamata kõik kulud, mille rahastamist Zenon selles kontekstis taotles.

64 Komisjon ei oleks saanud põhjendada, miks ta Zenonile makstud summat muutis, kui ta ei oleks viidanud oma lõplikus auditiaruandes OLAFi juurdluse tulemustele. Selles kontekstis ei saa seega infoühiskonna peadirektoraadile põhimõtteliselt ette heita seda, et ta edastas Zenonile lõpliku auditiaruande, mis sisaldas andmeid, mida viimasel oli tingimata vaja teada selleks, et saada aru põhjustest, miks tuli muuta talle makstud summat. Seetõttu ei saa väita ka seda, et OLAFi poolt läbiviidud juurdlusega seonduvaid andmeid sisaldava sellise aruande edastamine Zenonile ei olnud põhimõtteliselt kooskõlas määruse nr 45/2001 artikliga 5.

65 On oluline täpsustada, et andmete hulgas, mis OLAF oli kogunud ning mida oli korratud infoühiskonna peadirektoraadi lõplikus auditiaruandes, olid andmed, kus on ära toodud hageja nimi ajavahemikul 2002–2006 Comengi nimel ja hageja korraldusel tehtud pangatehingute kontekstis, vajalikud tõendamaks, et neil pangatehingutel ei olnud mingisugust seost kuuenda raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud FP6 lepingute täitmisega. Auditiaruandes on hageja nime mainitud lisaks finantstehingute raames, mis tehti samal ajavahemikul hagejale kuuluvate või tema kontrollitavate muude äriühingute huvides, ning seal on täpsustatud, et hageja ei ole tõendanud, et kõnealused

tehingud tehti kuuenda raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud lepingute Zenoni poolt täitmise raames. Ka see teave oli vajalik põhjendamaks seose puudumist nende tehingute ja FP6 lepingute Zenoni poolt täitmise vahel. Lisaks sellele nähtub auditiaruandest, et just hageja oli see, kes otsustas tugineda Comengile arvete esitamiseks Zenonile ning teha Zenoni ja Comengi vahelised pangatehingud. Tuleb tuvastada, et selle teabe saab tuletada 29. septembri 2010. aasta e-kirjast, mille hageja ise saatis Zenoni uuele juhatajale ning mille selle äriühingu uued aktsionärid edastasid komisjonile. Hageja märkis selles kirjas, et ta oli tuginenud Comengile selleks, et saada 10% rohkem kasumit, ilma et äriühingule tekiks sellest kahjumit. Need andmed võimaldasid seega komisjonil kinnitada asjaolu, et Comengile tuginemine kuuenda raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud lepingute täitmise raames ei olnud mitte „ekslik“, vaid hoopis teadlik samm; lükata sellest tulenevalt ümber lihtsa arvutusvea väide; lükata seega tagasi Zenoni poolt oma 18. oktoobri 2010. aasta e-kirjas esitatud personalikulude arvutuse lihtsa parandamise ettepanek ning sellest tulenevalt põhjendada Zenonile makstud summa muutmise ulatust. Seetõttu tuleb tuvastada, et sellise teabe edastamine Zenonile auditiaruande vahendusel oli kooskõlas määruse nr 45/2001 artikliga 5.

[...]

67 Hageja ülejäänud argumentidega seoses tuleb märkida, et ta väidab, et määruse nr 45/2001 artikli 5 punkte a ja b rikuti seetõttu, et ta on Zenoni ja liidu vaheliste lepingute seisukohast kolmas isik ning ükski liidu õigusnorm ei anna komisjonile luba töödelda kolmandate isikute isikuandmeid. Nagu märkis õigustatult komisjon, tuleb rõhutada, et vaidlusaluste asjaolude ilmnemise hetkel oli hageja Zenoni juhataja ning samuti selle seaduslik esindaja mitme kuuenda raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud FP6 lepingu puhul; ta oli samuti Comengi juhataja ning lõppkokkuvõttes selle omanik.

68 Hageja väidab lisaks, et komisjon toimis FP6 lepingute raames lepingupoole, mitte avaliku võimu esindajana, kui ta edastas Zenonile lõpliku auditiaruande, ning et sellest johtub tingimata see, et ükski määruse nr 45/2001 artiklis 5 nimetatud tingimustest ei olnud täidetud. Tundub, et hageja argumendist tuleb aru saada nii, et auditiaruanne oli koostatud puhtlepingulises raamistikus, et aruanne oli sellest raamistikust lahutamatu ning et sellest tulenevalt ei tohtinud infoühiskonna peadirektoraat edastada hageja isikuandmeid selles kontekstis Zenonile.

69 Lõplik auditiaruanne koostati loomulikult lepingulises raamistikus. Kuid selle järeldused põhinesid teabel, mis sisaldus OLAFi aruandes, kusjuures OLAF oli viimase koostamisel tegutsenud üldistes huvides määruse nr 45/2001 artikli 5 punkti a tähenduses.

70 Seega tuleb kõrvale lükata etteheide, mille kohaselt ei olnud täidetud ükski määruse nr 45/2001 artiklis 5 nimetatud tingimustest.

71 Teiseks väidab hageja ekslikult, et eeldusel, et OLAFil oli õigus koguda teda puudutavaid isikuandmeid, rikkus ta igal juhul määruse nr 45/2001 artikleid 7 ja 8, kui ta edastas need andmed komisjoni eri peadirektoraatidele, Kreeka ametiasutustele, Zenonile ja Zenoni töötajatele ning Comengile ja Comengi töötajatele.

72 OLAF pidi edastama andmed infoühiskonna peadirektoraadile, et viimane saaks täita õiguspäraselt talle pandud ülesande. Nimelt oli lõpliku auditiaruande järelduste väljatöötamine võimalik OLAFi esitatud andmete alusel. Need andmed võimaldasid infoühiskonna peadirektoraadil tuvastada, et personalikulude suurenemine vastas personalikulule, mille kohta oli arve esitanud Comeng, ning et ei olnud järgitud kuuenda raamprogrammi tüüplepingute artiklis II 6 seatud tingimusi, sest kulud, mis kirjendati „sisenõustamise“ kuludena, olid tegelikult alltöövõtu kulud. Nende andmete põhjal muutis komisjon seejärel ka kulude summat. Seega ei ole rikutud määruse nr 45/2001 artiklit 7.

73 Hageja heidab infoühiskonna peadirektoraadile lisaks ette, et ta edastas lõpliku auditiaruande energeetika ja transpordi peadirektoraadile ning ettevõtluse ja tööstuse peadirektoraadile, edastades neile seega isikuandmed.

74 Tuleb märkida, et vastates ühele küsimusele, mis talle sel teemal esitati, väitis komisjon, et ettevõtluse ja tööstuse peadirektoraat ning energeetika ja transpordi peadirektoraat kuulusid „„teadusuuringute“ perekonna“ peadirektoraatide hulka, kes koostavad teadusuuringute raamprogramme. Komisjon täpsustab, et auditiaruandeid käsitleva teabe vahetamine „„teadusuuringute“ perekonna“ peadirektoraatide vahel kujutab endast tavapärast toimimisviisi, mille eesmärk on kaitsta liidu finantshuve ning tagada, et raamprogrammid viiakse ellu ühtselt, kuivõrd isikud, keda nende raames rahastatakse, on tihtipeale sõlminud mitu toetuslepingut, mida haldavad eri peadirektoraadid.

75 Käesolevas kohtuasjas ei toimunud hageja isikuandmeid sisaldava lõpliku auditiaruande edastamine energeetika ja transpordi peadirektoraadile ning ettevõtluse ja tööstuse peadirektoraadile määruse nr 45/2001 artiklit 7 rikkudes. Võttes arvesse nende „„teadusuuringute“ perekonna“ peadirektoraatide hulka kuuluva kahe peadirektoraadi rolli kuuenda raamprogrammi rakendamisel, tuleb nimelt asuda seisukohale, nagu sai rõhutatud käesoleva kohtuotsuse punktis 65, et isikuandmete edastamine oli vajalik, et täita õiguspäraselt neile pandud ülesanded.

76 Hageja tugineb lisaks määruse nr 45/2001 artikli 8 rikkumisele. Ta väidab, et OLAF oleks pidanud liikmesriigi pädevatele ametiasutustele edastamise raames, mis kuulub Euroopa Parlamendi ja nõukogu 24. oktoobri 1995. aasta direktiivi 95/46/EÜ üksikisikute kaitse kohta isikuandmete töötlemisel ja selliste andmete vaba liikumise kohta (EÜT 1995, L 281, lk 31; ELT eriväljaanne 13/15, lk 355) kohaldamisalasse, tuvastama, et andmed olid vajalikud üldistes huvides oleva ülesande täitmiseks. See argument tuleb tagasi lükata. On nimelt ilmselge, et OLAFi kogutud andmed – nendega on eelkõige tegemist komisjoni lõplikus auditiaruandes sisalduvate andmete puhul –, mis edastati Kreeka ametiasutustele, olid loogiliselt neile ametiasutustele vajalikud selleks, et nad saaksid täita oma üldistes huvides oleva ülesande, mis seondub selliste võimalike kuritegude suhtes kriminaalmenetluse läbiviimisega, mis hageja pani väidetavalt toime kuuenda raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud lepingute täitmisel.

77 Kolmandaks ei saa nõustuda etteheitega, mille kohaselt on rikutud määruse nr 1073/99 artikli 8 lõiget 1 ja määruse nr 2185/96 artiklit 8. Need sätted näevad koostoimes sisuliselt ette, et välisjuurdluste raames kogutud andmete suhtes kehtib ametisaladus ning nende suhtes kohaldatakse isikuandmete puhul ette nähtud kaitset. Kui komisjon edastas Zenonile käesoleva kohtuotsuse punktides 62 ja 65 nimetatud andmed, siis ta lihtsalt kinnitas seda, mida hageja oli juba öelnud Zenoni uuele juhatajale oma 29. septembri 2010. aasta e-kirjas, st seda, et hageja tugines Comengile kasumi suurendamise eesmärgil. Sel moel toimides möönis hageja seega, et ta oli vabatahtlikult kasutanud alltöövõtu mehhanismi ning et olukord ei olnud seega tingitud arvutusveast. Lisaks sellele, nagu sai meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktides 62 ja 65, tuli need andmed tingimata Zenonile edastada, et lükata ümber väide, et tegemist on lihtsa arvutusveaga, ning lükata samas tagasi selle äriühingu poolt oma 18. oktoobri 2010. aasta e-kirjas komisjonile esitatud personalikulude arvutuse lihtsa parandamise ettepanek.

78 Neljandaks väidab hageja tulemusetult, et rikuti ka määruse nr 45/2001 artikli 12 lõiget 1, sest teda ei teavitatud kunagi tema isikuandmete edastamisest. Tuleb tuvastada, et OLAF otsustas hageja teavitamise edasi lükata 31. märtsil 2010. Määruse nr 45/2001 artikkel 20 näeb nimelt ette, et „[ü]henduse institutsioonid ja asutused võivad piirata [..] artikli 12 lõike 1 [...] kohaldamist, kui piirang on vajalik, et tagada: a) kuritegude ennetamine, uurimine, avastamine ja nende eest vastutusele võtmine“. Nagu rõhutab komisjon, oli käesolevas kohtuasjas teavitamise edasilükkamist hõlbus põhjendada vajadusega tagada kuritegude uurimine, avastamine ja nende eest vastutusele võtmine ning samuti sellega, et oli vaja vältida arvestatavat ohtu, et hageja hävitab OLAFi juurdlusest teada saades tõendid. Hagejat teavitati hiljem nõuetekohaselt ja korduvalt tema andmete töötlemisest OLAFi poolt; seda tehti siis, kui ta kutsuti vestlusele, vestluse enda käigus ning juurdluse lõpetamisel.

79 Eelnevast tuleneb, et esimene ja teine etteheide, mille kohaselt on rikutud määruse nr 45/2001 artikleid 4, 5, 7, 8 ja 12, tuleb kõrvale lükata. Samuti tuleb kõrvale lükata etteheide, mille kohaselt on rikutud kohustust kaitsta ametisaladust ja isikuandmete konfidentsiaalsust, mis on sisuliselt ette nähtud määruse nr 1073/99 artikli 8 lõikes 1 koostoimes määruse nr 2185/96 artikli 8 lõikega 1.

– Neljas etteheide, mille kohaselt infoühiskonna peadirektoraat töötles ebaseaduslikult hageja isikuandmeid lepingutega seoses läbiviidud finantsauditite käigus

80 Hageja on seisukohal, et auditid, millel OLAFi juurdlus põhineb, on ebaseaduslikud, sest ükski õigusnorm ei anna komisjonile luba töödelda isikuandmeid lepingutega seoses läbiviidud finantsauditite käigus. Ta väidab, et ei ole täidetud ükski määruse nr 45/2001 artikli 5 punktides a–c ja e ette nähtud kriteeriumidest. Lisaks sellele olevat rikutud selle määruse artikli 5 punkti d, sest ei küsitud isegi mitte hageja nõusolekut isikuandmete töötlemiseks. Ka olevat rikutud määruse nr 45/2001 artikli 12 lõiget 1, sest hagejat ei teavitatud üldse nende edastamisest.

81 Sisuliselt heidetakse infoühiskonna peadirektoraadile ette seda, et ta esiteks töötles määruse nr 45/2001 artiklit 5 rikkudes auditi raames isikuandmeid ning teiseks edastas need OLAFile.

82 Sisuliselt heidetakse infoühiskonna peadirektoraadile ette seda, et ta esiteks töötles määruse nr 45/2001 artiklit 5 rikkudes auditi raames isikuandmeid ning teiseks edastas need OLAFile. Komisjon ei vaidlusta asjaolu, et ta töötles selles raamistikus isikuandmeid. Kuid ta märgib õigustatult, et leping nägi ette, et isikud, keda kuuenda raamprogrammi raames rahastatakse, peavad ära näitama tegelikud personalikulud, st mitu tundi töötasid tegelikult need isikud, kes töid otse tegid, ning nõustajate tunnitasu määra. Seega oli auditi tõhusa läbiviimise eesmärgil teatavate isikuandmetega tutvumine komisjoni poolt õiguspärane.

83 Sellega seoses on esialgses auditiaruandes märgitud, et audiitorid tuvastasid, et nõustajad, keda esitleti Zenoni töötajatena, näisid tegelikult olevat ühe teise äriühingu – Comengi – juures töötavad nõustajad; et nende kahe äriühingu vahel näib olevat vastavasisuline leping ning et asjaomaste nõustajate värbamine mõjutas personalikulude suurust, sest nende tunnitasu määr oli oluliselt kõrgem kui Zenoni töötajate oma. Sellele tuvastusele vastates märgib Zenon, et lepingu täitmiseks oli vaja teadusalaseid süvateadmisi ning ta pidi seetõttu tuginema Comengi nõustajatele, kellel olid selles valdkonnas erialased teadmised ja pädevus. Nagu rõhutab komisjon, pidid audiitorid selles kontekstis tutvuma kõigi andmetega, et neil oleks võimalik hinnata projekti raames töötavate isikute individuaalseid kulusid, et selgitada välja, kas personalikulud ei erine mitte oluliselt tegelikest kuludest. Sellest tuleneb, et teatavate isikuandmete töötlemine oli käesolevas kohtuasjas vältimatult vajalik ning anonüümsed andmed ei oleks võimaldanud audiitoritel oma ülesannet tõhusalt täita.

84 Lisaks sellele tuleb märkida, et hageja nime leiab vaid esialgse auditiaruande 2. lisas toodud tabelist, kuhu on kantud personali liikmed ja nende poolt selliste Euroopa projektide raames töötatud tundide arv, millega Zenon on seotud. Seevastu ei ole kuskil esitatud muid hagejaga seonduvaid isikuandmeid, mis annaksid mõista, et hageja on toime pannud õigusrikkumise või pettuse või aidanud nende toimepanemisele kaasa.

85 Võttes arvesse isikuandmete laadi ja käesoleva kohtuasja asjaolusid, tuleb tuvastada, et nende andmete töötlemine oli vajalik selleks, et komisjon saaks täita oma ülesande, mis seisneb liidu finantshuvide kaitses, ning vastab seega määruse nr 45/2001 artikli 5 punktis a seatud tingimusele.

86 Teiseks, mis puudutab infoühiskonna peadirektoraadile tehtud etteheidet, et ta edastas isikuandmed OLAFile, siis tuleb rõhutada, et esialgses auditiaruandes oli märgitud, et kolmanda äriühingu nõustajatele tuginemist käsitlevad tuvastused andsid tunnistust potentsiaalselt tavapärasest toimimisviisist. Nende asjaolude alusel võis komisjon õiguspäraselt kahtlustada, et võib olla toime pandud pettusi või õigusnormide rikkumisi.

87 Kuid nagu rõhutab õigustatult komisjon, ei oma lepinguline raamistik mingit mõju olukorras, kus kahtlustatakse pettuste või õigusnormide rikkumiste toimepanemist. Nimelt võis komisjon selles kontekstis õiguspäraselt teavitada OLAFit vaidlusalusest olukorrast ning edastada talle auditi raames kogutud teabe. Isikuandmete edastamine OLAFile oli vajalik selleks, et komisjon saaks täita oma ülesande, mis seisneb liidu finantshuvide kaitses, ning vastas seega määruse nr 45/2001 artiklis 7 seatud tingimusele. Hageja väitega nõustumine tähendaks asuda seisukohale, et komisjon ei tohi isegi mitte olukorras, kus ta kahtlustab pettuse toimepanemist, teavitada sellest OLAFit ja seda seetõttu, et ta on kahtlustatava ettevõtjaga lepingulises suhtes. Selline tõlgendus oleks ilmselgelt vastuolus vajadusega tagada liidu finantshuvide kaitse pettuste ja muude õigusnormide rikkumise eest. Lisaks sellele on esialgses auditiaruandes hageja nimi ära toodud üksnes seoses tema tööga nõustajana ning see ei sisalda mingeid viiteid sellele, et teda kahtlustatakse pettuses.

88 Samuti tuleb kõrvale lükata argument, mille kohaselt rikuti väidetavalt määruse nr 45/2001 artikli 4 lõike 1 punkte b ja c ning artiklit 6, kuivõrd Zenoni ja asjaomaste projektidega seonduvaid andmeid ei vallatud enam nende esialgsel eesmärgil (st selle analüüsimiseks, kas kõnealune ettevõtja oli täitnud lepingu finantstingimused), kui infoühiskonna peadirektoraat edastas need OLAFile.

89 Tuleb meenutada, et määruse nr 45/2001 artikkel 4 kohustab „taga[m]a, et: a) isikuandmeid töödeldakse õiglaselt ja seaduslikult; b) isikuandmeid kogutakse täpselt ja selgelt kindlaksmääratud ning õiguspärastel eesmärkidel ega töödelda hiljem viisil, mis on vastuolus kõnealuste eesmärkidega […]; e) isikuandmeid säilitatakse kujul, mis võimaldab andmesubjekte identifitseerida ainult seni, kuni see on vajalik seoses andmete kogumise või hilisema töötlemise eesmärkidega“. Selle määruse artikli 6 punkt 1 näeb ette, et „isikuandmeid [võib] töödelda muul eesmärgil kui see, milleks need koguti, vaid juhul, kui eesmärgi muutumine on otsesõnu lubatud ühenduse institutsiooni või asutuse sise-eeskirjadega“.

90 Käesolevas kohtuasjas kujutab liidu finantshuvide kaitse endast seda eesmärki, mille huvides komisjon Zenoni juures andmeid kogus ning need OLAFile edastas.

91 Lõpetuseks väidavad hagejad, et määruse nr 45/2001 artiklit 4 rikuti seetõttu, et liidu finantshuvid oleksid olnud täiuslikult kaitstud ka siis, kui OLAF ja infoühiskonna peadirektoraat ei oleks ära toonud tema nime lõplikus auditiaruandes ja auditiaruannetes, mis edastati Kreeka ametiasutustele. Ta väidab, et tema nime ei olnud vaja ära tuua, kuivõrd Kreeka ametiasutused on ise pädevad tegema kindlaks Zenoni juhatuse liikmete vastutuse ja neid vastutusele võtma.

92 See etteheide on põhjendamatu. Ühelt poolt võimaldas hageja nime äratoomine ning viide Comengi ja Zenoni vahelistele suhetele ajal, mil hageja oli Zenoni juhataja, selles staadiumis põhjendada, miks komisjon otsustas muuta Zenonile kuuenda raamprogrammi lepingute täitmise raames makstud summat. Teiselt poolt ei riiva hageja nime äratoomine kuidagi pädevate Kreeka ametiasutuste õigust teha ise kindlaks Zenoni juhatuse liikmete võimalik vastutus. Hagejaga seonduvate isikuandmete kogumine ja töötlemine oli seega vajalik ning seda tehes ei rikutud määruse nr 45/2001 artiklit 4.

93 Sellest tulenevalt tuleb tagasi lükata neljas etteheide, mille kohaselt töödeldi ebaseaduslikult isikuandmeid lepingutega seoses läbiviidud finantsauditite käigus.

– Viies etteheide, mille kohaselt on rikutud määruse nr 45/2001 artikleid 25, 27 ja 28

94 Hageja väidab, et on rikutud määruse nr 45/2001 artikleid 25, 27 ja 28, sest andmekaitseametnikku ei teavitatud isikuandmete töötlemisest ning OLAF ei palunud Euroopa Andmekaitseinspektoril viia läbi eelkontrolli.

[…]

98 Hageja rõhutab alustuseks seoses määruse nr 45/2001 artikli 25 lõikega 1, et infoühiskonna peadirektoraat hakkas isikuandmete töötlemise kohta andmekaitseametnikule teateid saatma 2011. aastal; komisjon sellele vastu ei vaidle.

99 Komisjon viitab välisjuurdluste konfidentsiaalsusdeklaratsioonile tõendamaks, et ta täitis talle määruse nr 45/2001 artikli 25 lõikega 1 seatud eelneva teatamise kohustuse. Hageja rõhutab sellegipoolest, et dokument, millele komisjon tugineb, pärineb 18. juunist 2013 ega ole seega viidatud sätte järgimise hindamisel asjakohane. Komisjon püüab seda viibimist põhjendada asjaoluga, et määruse nr 45/2001 artikli 25 lõike 1 kohasele toimimisviisile sai üle minna üksnes järk-järgult ning Euroopa Andmekaitseinspektor oli ühes hilinenult teatamisega seonduvas otsuses asunud seisukohale, et ei ole mingit põhjust tuvastada kõnealuse määruse rikkumist olukorras, kus rikkumine on kõrvaldatud.

100 Ei saa siiski nõustuda seisukohaga, et olukorra õigusnormidega kooskõlla viimine võimaldab tuvastada õigusrikkumise puudumise. Seega rikuti määruse nr 45/2001 artikli 25 lõiget 1, sest andmete kohta saadeti teade pärast nende töötlemist. Seetõttu tuleb tuvastada, et komisjon rikkus õigusnormi, mille eesmärk on anda õigusi isikutele, keda puudutavad liidu institutsioonide ja organite valduses olevad isikuandmed (vt käesoleva kohtuotsuse punktis 51 viidatud kohtupraktika). Sellegipoolest tuleb analüüsida, kas sellist rikkumist saab pidada piisavalt selgeks käesoleva kohtuotsuse punktis 42 viidatud kohtupraktika tähenduses. Sellega seoses tuleb ühelt poolt rõhutada, et määruse nr 45/2001 alusel peab andmekaitseametnik tagama, et isikuandmete töötlemine ei kahjusta nende isikute õigusi ja vabadusi, kelle isikuandmeid töödeldakse. Selles kontekstis on andmekaitseametnikul eeskätt ülesanne teavitada Euroopa Andmekaitseinspektorit andmetöötlusest, mis võib kujutada endast ohtu määruse nr 45/2001 artikli 27 tähenduses. Sellest tuleneb, et kui andmekaitseametnikku ei ole teavitatud andmetöötlusest, siis ei saa ta ise sellest teavitada Euroopa Andmekaitseinspektorit ega saa seega tõhusalt täita olulist järelevalveülesannet, mille on talle seadnud Euroopa seadusandja.

101 Ühelt poolt tuleb meenutada, et nagu märgitud määruse nr 45/2001 põhjenduses 14, kohaldatakse selle sätteid kõikides institutsioonides toimuva isikuandmete töötlemise suhtes. Liidu institutsioonidel ja organitel ei ole seega mingisugust kaalutlusruumi määruse nr 45/2001 kohaldamisel.

102 Nende asjaoludega arvestades (andmekaitseametniku järelevalveülesande olulisus ning liidu institutsioonide ja organite kaalutlusruumi puudumine) tuleb asuda seisukohale, et määruse nr 45/2001 artikli 25 lõike 1 lihtsast rikkumisest piisab käesolevas kohtuasjas selle tuvastamiseks, et tegemist on eraõiguslikele isikutele õigusi andva õigusnormi piisavalt selge rikkumisega.

103 Komisjon väidab selles kontekstis tulemusetult, et Euroopa Andmekaitseinspektor asus ühes 17. mai 2014. aasta otsuses seisukohale, et viibimine määruse nr 45/2001 järkjärgulisel rakendamisel oli tingitud määruses endas ette nähtud eri etappidest, mis johtuvad selle sätetest. Nimelt ei võimalda selline põhjendus seada kahtluse alla järeldust, et komisjon on käesolevas kohtuasjas rikkunud piisavalt selgelt õigusnormi.

104 Küsimust sellest, kui suurt kahju põhjustas see rikkumine hagejale, analüüsitakse käesoleva kohtuotsuse punktis 247.

105 Järgmiseks tugineb hageja määruse nr 45/2001 artikli 27 rikkumisele seeläbi, et auditite raames toimunud töötluse suhtes ei teostatud Euroopa Andmekaitseinspektori eelkontrolli. Kuid tuleb siiski märkida esiteks, et hageja ei ole esitanud ühtegi argumenti tõendamaks, et auditeid tuleb käsitada töötlusena, mis võib kujutada oma olemuse, ulatuse või eesmärkide tõttu konkreetset ohtu asjaomaste isikute õigustele ja vabadustele. Teiseks tuleb nõustuda viidatud õigusnormi tõlgendamisega viisil, mida toetab komisjon. Komisjon märgib nimelt õigustatult, et Euroopa Andmekaitseinspektorile eelnevalt teatamine ei ole nõutav selliste auditite puhul, nagu on kõne all käesolevas kohtuasjas, kui töötlus ei kujuta oma olemuse, ulatuse või eesmärkide tõttu konkreetset ohtu asjaomaste isikute õigustele ja vabadustele. On oluline rõhutada, et komisjoni poolt läbiviidud auditi esmane eesmärk oli

kontrollida lepingu nõuetekohast täitmist ning rahastatud projekti raames tehtud finantstehingute õiguspärasust, mitte tuvastada võimalikke pettusi, mis võivad olla aluseks juurdluse algatamisele OLAFi poolt.

106 On tõsi, et selleks, et auditi saaks läbi viia tõhusal ja tarvilikul moel ning selleks, et sellest saaks teha asjakohased järeldused, võib osutuda vajalikuks koguda ja analüüsida isikuandmeid. See aga ei tähenda, et määruse nr 45/2001 artiklis 27 ette nähtud eelkontroll oleks kohustuslik, arvestades auditi eesmärki. Käesolevas kohtuasjas töötles audiitor hageja ja teiste nõustajate isikuandmeid, st andmeid nende rolli, töötatud tundide arvu ning nende tunnitasu määrast tulenevate otseste personalikulude kohta. Töötlemise eesmärk ei olnud siiski hinnata just nimelt hageja ja teiste nõustajate individuaalset panust ega tuvastada võimalikku pettust. Sellest tuleneb, et määruse nr 45/2001 artiklis 27 ette nähtud eelkontroll ei olnud käesolevas kohtuasjas kohustuslik ning seega ei saadud seda õigusnormi rikkuda.

107 Selles kontekstis on mõttekas rõhutada, et Euroopa Andmekaitseinspektori eelkontroll määruse nr 45/2001 artikli 27 lõike 2 punkti a alusel on OLAFi juurdluse aruandes sisalduvate andmete töötlemise korral kohustuslik siis, kui see töötlus võib panna OLAFi kahtlustama, et eraõiguslikud isikud on rikkunud õigusnorme.

108 Seoses hageja väitega, et OLAF ei palunud Euroopa Andmekaitseinspektoril teostada eelkontrolli OLAFi kohapealsete kontrollide ja inspekteerimiste suhtes, rikkudes seeläbi määruse nr 45/2001 artiklit 27, juhib komisjon tähelepanu asjaolule, et OLAFi juurdlused viiakse läbi vastavalt mitmes Euroopa Andmekaitseinspektori arvamuses (4. oktoobri 2007. aasta arvamus ja 3. veebruari 2012. aasta arvamus) esitatud nõuannetele ning et Euroopa Andmekaitseinspektor oli esitanud OLAFi välisjuurdluste kohta oma arvamuse 4. oktoobril 2007, st tükk aega enne käesolevas kohtuasjas kõne all oleva projekti suhtes välisjuurdluse läbiviimist. Hageja on siiski seisukohal, et 4. oktoobri 2007. aasta arvamuse õiguslik alus, st Euroopa Parlamendi ja nõukogu 16. detsembri 2002. aasta määruse (EÜ) nr 2321/2002 eeskirjade kohta, mis käsitlevad ettevõtjate, uurimiskeskuste ja ülikoolide osalemist Euroopa Ühenduse kuuenda raamprogrammi (2002–2006) rakendamises ja uurimistulemuste levitamist (EÜT 2002, L 355, lk 23; ELT eriväljaanne 13/31, lk 46), artiklid 18 ja 20, ei ole sobiv põhjendamaks OLAFi välisjuurdluste läbiviimist kuuenda raamprogrammi projektide suhtes. Seoses 3. veebruari 2012. aasta arvamusega, millele komisjon samuti viitab, leiab hageja, et see ei ole asjakohane seoses kontrolliga, mis viidi Comengi juures läbi 2010. aasta veebruaris.

109 Tuleb märkida, et Euroopa Andmekaitseinspektor esitas 4. oktoobril 2007 arvamuse ning et see arvamus käsitles eeskätt kuuenda raamprogrammiga seonduvaid OLAFi välisjuurdlusi. Seega ei toeta faktid hageja argumenti.

110 Lisaks sellele ei toeta hageja argumenti ka õigusnormid. Määruse nr 2321/2002 artiklis 20 on nimelt ette nähtud:

„Ühenduse finantshuvide kaitse

Komisjon tagab, et kaudsete meetmete rakendamisel kaitstakse ühenduse finantshuve tõhusate kontrollide ja hoiatusmeetmetega ning eeskirjade rikkumise korral tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate karistustega nõukogu määruste (EÜ, Euratom) nr 2988/95 ja (Euratom, EÜ) nr 2185/96 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1073/1999 kohaselt.“

111 See õigusnorm viitab üheselt mõistetavalt määrusele nr 1073/1999 ning kujutab endast sobivat õiguslikku alust selleks, et OLAFil oleks võimalik läbi viia kohapealseid kontrolle ja inspekteerimisi. Hageja ei ole sellega seoses selgitanud, miks peaks kõnealune tõlgendus olema ekslik, ning piirdub väitega, et selle määruse artikkel 20 ei anna OLAFile luba viia läbi välisjuurdlusi kuuenda raamprogrammi projektide lepingupoolte suhtes.

112 Hageja väidab lisaks, et välised finantsauditid kujutavad endast asjaomaste nõustajate seisukohast haldusmeetmeid ning seega oli määruse nr 45/2001 artikli 28 kohaselt vaja teatada Euroopa Andmekaitseinspektorile. Hageja ei ole siiski seletanud, miks peaks viidatud õigusnorm olema käesolevas kohtuasjas kohaldatav. Seega tuleb argument tagasi lükata.

113 Lõpetuseks väidab hageja, et andmekaitseametniku dokumendist teavitamine 2. veebruaril 2011 toimus määruse nr 45/2001 artiklit 25 rikkudes, sest see dokument sisaldas kahte valelikku väidet, millest esimene käsitles Euroopa Andmekaitseinspektori arvamust, mille kohaselt ei olnud vaja kohaldada määruse nr 45/2001 artiklit 27, ning teine seisnes asjaolus, et ei olnud ära toodud „alltöövõtja“ nime (vt käesoleva kohtuotsuse punktid 152–155).

114 Seoses esimese väidetavalt valeliku väitega tuleneb käesoleva kohtuotsuse punktidest 105 ja 106, et määruse nr 45/2001 artikkel 27 ei olnud igal juhul käesoleva kohtuasja suhtes kohaldatav. Seega ei sisalda teade selles küsimuses ühtegi viga.

115 Seoses teise väidetavalt valeliku väitega, mis seondub teate „alltöövõtjaid“ käsitleva punktiga 3, on tulenevalt sõnaselge viite puudumisest alltöövõtjale heal juhul võimalik asuda seisukohale, et teatis on ebatäpne, aga kindlasti mitte seisukohale, et see on valelik. Sellest tulenevalt ei saa asuda seisukohale, et määruse nr 45/2001 artiklit 25 rikuti ainuüksi selle ebatäpsuse tõttu.

116 Käesoleva kohtuotsuse punktidest 98–102 tuleneb, et väitega tuleb nõustuda osas, milles sellega tuginetakse määruse nr 45/2001 artikli 25 rikkumisele, ning see tuleb lükata tagasi ülejäänud osas.

Esimene väide võimu kuritarvitamise kohta OLAFi poolt [...]

– OLAFi pädevus viia läbi juurdlus seoses lepingu täitmisega

128 Hageja väidab sisuliselt, et OLAF ei olnud pädev viima läbi juurdlust seoses sellise lepingu täitmisega, mis on sõlmitud raamprogrammi rakendamiseks.

129 Sellega seoses tuleb meenutada, et ELTL artikli 310 lõige 6 näeb ette, et „[l]iit ja liikmesriigid võitlevad pettuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu kooskõlas artikliga 325“, ning et pettustevastast võitlust käsitlev ELTL artikkel 325 näeb ette, et „[l]iit ja liikmesriigid võitlevad kelmuste ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu [...] meetmetega, mis toimivad tõkestavalt ja tagavad liikmesriikides ning liidu institutsioonides, organites ja asutustes tõhusa kaitse“.

130 Nimelt tuleb märkida, et liidu eelarvest läheb iga aasta kaotsi oluline osa füüsiliste ja juriidiliste isikute poolt toimepandud pettuste ja muude õigusrikkumiste tõttu ning et liidu institutsioonid ja liikmesriigid on andnud liidule spetsiifilise õigusliku aluse pettuste ennetamise valdkonnas tegutsemiseks, loonud haldusstruktuurid ning kehtestanud seadusandlikud meetmed ennetamaks pettusi, mille panevad toime individuaalsed liidu eelarvest raha saajad liikmesriikides või liidu institutsioonide või organite liikmed või töötajad (vt selle kohta kohtujuristi ettepanek, Jacobs, komisjon *vs.* Euroopa Investeerimispank, C-15/00, EU:C:2002:557, punkt 4).

131 Just sel eesmärgil asutati OLAF otsusega 1999/352. Selle otsuse artikli 2 lõike 1 esimene lõik näeb ette järgmist:

„[OLAF] kasutab komisjoni volitusi korraldada välist haldusjuurdlust tõhustamaks võitlust pettuste, korruptsiooni ja muu ühenduste finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastu, samuti ettevõtjate muu ühenduste sätteid rikkuva tegevuse vastu.“

132 OLAFi juurdluste kohta näeb määruse nr 1073/1999 artikkel 1 ette järgmist:

„1. Pettuste, korruptsiooni ja Euroopa Ühenduse finantshuve kahjustava muu ebaseadusliku tegevuse vastase võitluse tõhustamiseks kasutab [OLAF] komisjonile ühenduse õigusaktide ning kõnealuses valdkonnas kehtivate kokkulepetega juurdluse toimetamiseks antud volitusi.

2. [OLAF] kindlustab liikmesriikidele komisjoni antava abi tiheda ja korrapärase koostöö organiseerimisel nende pädevate asutuste vahel, et kooskõlastada nende tegevus Euroopa Ühenduse finantshuvide kaitsmisel pettuste eest. [OLAF] aitab välja töötada ning arendada pettuste ja Euroopa Ühenduse finantshuve kahjustava muu ebaseadusliku tegevuse vastase võitluse meetodeid.“

133 Määruse nr 1073/1999 artiklis 2 on määratletud mõiste „haldusjuurdlus“ nii:

„Käesolevas määruses tähendab „haldusjuurdlus“ (edaspidi „juurdlus“) kõiki artiklite 3 ja 4 kohaseid inspekteerimisi, kontrolle ja muid toiminguid, mida [OLAFi] töötajad teostavad oma tööülesannete käigus artiklis 1 sätestatud eesmärkide saavutamiseks ning vajaduse korral tuvastamaks, et juurdlusaluse tegevuse puhul on tegemist eeskirjade eiramisega. Kõnealused juurdlused ei mõjuta liikmesriikide õigust algatada kriminaalmenetlust.“

134 Määruse nr 1073/1999 artiklis 3 „Välisjuurdlus“ on ette nähtud:

„[OLAF] kasutab komisjonile määrusega (Euratom, EÜ) nr 2185/96 antud volitusi teostada kohapealset kontrolli ja inspekteerimist liikmesriikides ning kooskõlas kehtivate koostöökokkulepetega kolmandates riikides.

Juurdluse käigus teostab [OLAF] määruse (EÜ, Euratom) nr 2988/95 artikli 9 lõikes 1 ning kõnealuse määruse artikli 9 lõikes 2 nimetatud valdkondlike eeskirjadega ette nähtud kontrolli ja inspekteerimist liikmesriikides ja kooskõlas kehtivate koostöökokkulepetega kolmandates riikides.“

135 Juurdluse algatamise otsust puudutavas osas on määruse nr 1073/1999 artikli 5 esimeses lõigus sätestatud, et „[v]älisjuurdlusi otsustab [OLAFi] direktor alustada kas omal algatusel või asjaomase liikmesriigi taotlusel“.

136 Juurdluse korda puudutavas osas on selle tingimused määruse nr 1073/1999 artiklis 6 määratletud järgmiselt:

„1. Juurdlust juhib [OLAFi] direktor.

2. [OLAFi] töötajad täidavad oma ülesandeid isikut ja volitusi tõendava kirjaliku loa alusel.

3. [OLAFi] direktor annab oma töötajatele igaks juurdluseks selle sisu käsitleva kirjaliku volituse.

4. Kohapeal kontrollides ja inspekteerides järgivad [OLAFi] töötajad asjaomase liikmesriigi ametnike suhtes kehtivaid eeskirju ja tavasid, personalieeskirju ning artikli 4 lõike 1 teises lõigus osutatud otsuseid.

5. Juurdlust toimetatakse katkestamata teatava aja vältel vastavalt juhtumi asjaoludele ja keerukusele.

6. Liikmesriigid tagavad, et nende pädevad asutused osutavad [OLAFi] töötajatele nende ülesannete täitmiseks vajalikku abi kooskõlas siseriiklike õigusnormidega. Institutsioonid ja asutused tagavad, et nende liikmed ja töötajad osutavad [OLAFi] esindajatele nende ülesannete täitmiseks vajalikku abi; ka asutused tagavad oma juhtide ja töötajate abi.“

137 Määrus nr 1073/1999 näeb lisaks artiklis 7 ette institutsioonide, organite ja asutuste kohustuse edastada OLAFile viivitamata kogu informatsioon võimalike pettus-, korruptsiooni- või muu ebaseadusliku tegevuse juhtude kohta.

138 Juurdluse aruannet ja juurdlusejärgseid meetmeid reguleerib määruse nr 1073/1999 artikkel 9 järgmiselt:

„1. Kui [OLAF] on juurdluse lõpetanud, koostatakse direktori juhtimisel aruanne, milles teatatakse kindlakstehtud asjaolud, võimalik finantskahju ja juurdluse tulemused, kaasa arvatud [OLAFi] direktori soovitused vajalike meetmete kohta.

2. Kõnealuste aruannete koostamisel võetakse arvesse asjaomase liikmesriigi siseriiklikes õigusaktides sätestatud menetlusnorme. Sel viisil koostatud aruandeid tunnustatakse riigi inspektorite koostatud haldusaruannetega samal viisil ja samadel tingimustel ning neid on lubatud kasutada tõenditena selle liikmesriigi haldus- ja kohtumenetluses, kus nende kasutamine on vajalik. Nende kohta kehtivad samad hindamisreeglid kui riigi inspektorite koostatud haldusaruannete kohta ja nad on viimati nimetutega võrdväärsed.

3. Välisjuurdluse kohta koostatud aruanded ja kõik asjakohased vajalikud dokumendid saadetakse kõnealuste liikmesriikide pädevatele asutustele kooskõlas välisjuurdluseeskirjadega. [...]“

139 Samuti on oluline rõhutada, et määruse nr 2321/2002 artikkel 20 on pühendatud liidu finantshuvide kaitsele. See õigusnorm viitab sõnaselgelt määrusele nr 1073/1999 ning kinnitab seega OLAFi pädevust kaitsta liidu finantshuve järgmises sõnastuses:

„Komisjon tagab, et kaudsete meetmete rakendamisel kaitstakse ühenduse finantshuve tõhusate kontrollide ja hoiatusmeetmetega ning eeskirjade rikkumise korral tõhusate, proportsionaalsete ja hoiatavate karistustega nõukogu määruste (EÜ, Euratom) nr 2988/95 ja (Euratom, EÜ) nr 2185/96 ning Euroopa Parlamendi ja nõukogu määruse (EÜ) nr 1073/1999 kohaselt.“

140 Lõpetuseks tuleb rõhutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt tuleb juhul, kui liidu teisese õiguse akt vajab tõlgendamist, seda niivõrd kui see on võimalik, tõlgendada kooskõlas aluslepingu sätetega (kohtuotsus, 24.6.1993, Dr Tretter, C-90/92, EU:C:1993:264, punkt 11, ja 10.9.1996, komisjon *vs.* Saksamaa, C-61/94, EU:C:1996:313, punkt 52).

141 Sellega seoses tuleb meenutada, et vastavalt väljakujunenud kohtupraktikale tuleb liidu õiguse sätte tõlgendamisel arvestada mitte üksnes selle sõnastust, vaid ka konteksti ning selle õigusaktiga taotletavaid eesmärke, mille osaks säte on (vt kohtuotsus, 7.6.2005, VEMW jt, C-17/03, EU:C:2005:362, punkt 41 ja seal viidatud kohtupraktika).

142 Pealegi, kui liidu teisese õiguse akti ning eelkõige ühe selle sätte grammatiline ja ajalooline tõlgendamine ei võimalda hinnata selle täpset ulatust, tuleb asjaomast akti tõlgendades tugineda nii selle eesmärgile kui ka üldisele ülesehitusele (vt selle kohta kohtuotsused, 31.3.1998, Prantsusmaa jt *vs.* komisjon, C-68/94 ja C-30/95, EU:C:1998:148, punkt 168, ja 25.3.1999, Gencor *vs.* komisjon, T-102/96, EU:T:1999:65, punkt 148).

143 Nende sätete ja eespool viidatud kohtupraktikaga arvestades tuleb analüüsida õigusnorme, mis reguleerivad OLAFi pädevust viia läbi juurdlust seoses raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud lepingu täitmisega.

144 Käesoleva kohtuotsuse punktidest 129–139 nähtub, et OLAFile anti pettuse, korruptsiooni ja muu liidu finantshuve kahjustava ebaseadusliku tegevuse vastase võitluse valdkonnas ulatuslik pädevus.

145 ELTL artiklis 325 ette nähtud liidu finantshuvide kaitse tõhususe tagamiseks peab pettuste ja muude eeskirjade rikkumiste tõkestamine ja nende vastu võitlemine toimuma kõigil tasanditel ja kõigi tegevuste puhul, mille raames sellised nähtused võivad kõnealuseid huve kahjustada. Just nimelt selle eesmärgi võimalikult edukalt saavutamiseks nägi komisjon ette, et OLAF teostab tema pädevust väliste haldusjuurdluste valdkonnas.

146 Samal eesmärgil nägi määruse nr 2321/2002 artikkel 20, mida on tsiteeritud käesoleva kohtuotsuse punktis 139 ning mis näeb ette eeskirjad ettevõtjate osalemise kohta kuuenda raamprogrammi rakendamises, konkreetselt ette, et komisjon tagab, et kaitstakse liidu finantshuve tõhusate kontrollidega määruse nr 1073/1999 kohaselt. Viimatinimetatud määrus nägi täpsemalt ette, et OLAFil on komisjonile määrusega nr 2185/96 antud volitus teostada kohapealset kontrolli ja inspekteerimist liikmesriikides.

147 Sellest ilmneb, et lepinguline suhe liidu ja selliste juriidiliste või füüsiliste isikute vahel, keda kahtlustatakse ebaseaduslikus tegevuses, ei mõjuta kuidagi OLAFi pädevust viia läbi juurdlusi. OLAF võib selliste isikute suhtes juurdlusi läbi viia juhul, kui neid kahtlustatakse pettuses või ebaseaduslikus tegevuses, ja seda olenemata sellest, kas nende poolte vahel on leping.

148 Seega väidab hageja tulemusetult, et eespool viidatud sätteid tuleb tõlgendada nii, et OLAFi pädevus on välistatud olukorras, kus on tegemist liidu nimel sõlmitud lepingutega. Selline tõlgendus, mis tingiks seega institutsioonide pädevuse piiramise võitluses pettuste ja muu ebaseadusliku tegevusega, ei ole kooskõlas aluslepingu sätetega ega ka nende sätete eesmärgi ja üldise ülesehitusega.

149 Selles kontekstis seab hageja ekslikult kahtluse alla OLAFi sõltumatuse, kahtlustades komisjoni huvide konflikti olukorras, kus viimane on liidu nimel sõlminud lepingu. Nimelt rõhutatakse määruse nr 1073/1999 põhjenduses 12 vajadust tagada OLAFi sõltumatus talle selle määrusega pandud ülesannete täitmisel, andes OLAFi direktorile volituse alustada juurdlust omal algatusel. Sama määruse artikli 12 lõikega 3 rakendatakse seda põhjendust, nähes ette, et „[v]älis- ja sisejuurdluste algatamise, toimetamise ning neile järgnevate aruannete koostamisega seotud ülesannete täitmisel ei taotle ega võta direktor vastu juhiseid üheltki valitsuselt, institutsioonilt ega asutuselt“ ning et „[k]ui direktori arvates seab komisjoni võetud meede kahtluse alla tema sõltumatuse, on tal õigus pöörduda hagiga Euroopa Kohtusse komisjoni vastu“.

150 OLAFi sellist sõltumatust on kinnitatud otsuse 1999/352 (komisjoni 27. septembri 2013. aasta otsusega 2013/478/EL (ELT 2013, L 257, lk 19) muudetud redaktsioonis) artiklis 3, mis näeb ette järgmist:

„Juurdlusülesande sõltumatus

[OLAF] kasutab artikli 2 lõikes 1 nimetatud juurdlusvolitusi täiesti sõltumatult. Neid volitusi kasutades ei küsi [OLAFi] peadirektor komisjonilt, valitsustelt ega muudelt institutsioonidelt või asutustelt suuniseid ega võta neid vastu.“ [...]

– Kontrolle ja auditeid käsitleva lepingutingimuse õiguspärasus

157 Hageja väidab tulemusetult, et lepingutingimus, mis näeb ette OLAFi osalemise kuuenda raamprogrammi lepingutega seoses läbiviidavates kontrollides ja auditites on kuritarvitav ja ebaseaduslik. Nimelt rõhutati käesoleva kohtuotsuse punktides 144 ja 145, et OLAF on pädev viima läbi välisjuurdlusi juriidiliste või füüsiliste isikute suhtes, keda kahtlustatakse pettuses või liidu finantshuve kahjustavas ebaseaduslikus tegevuses, ja seda olenemata sellest, kas institutsiooni ja asjaomaste isikute vahel on leping. Selles kontekstis ei toimi OLAF mitte FP6 tüüplepingu artikli II.29

alusel (mis näeb ette, et komisjon võib läbi viia kohapealseid kontrolle ja inspekteerimisi ning viitab selles osas määrusele nr 2185/96 ja määrusele nr 1073/1999), vaid pädevuse alusel, mis tal on nimetatud määruste ja otsuse 1999/352 alusel.

158 Lepingutingimuses seega lihtsalt meenutatakse pädevust, mis komisjonil ja OLAFil juba on. Seega ei nähtu, et selle kohaldamine viimaste poolt kujutaks endast rikkumist, mis võib põhjustada kahju hagejale. [...]

– Piisavalt tõsiste kahtluste puudumine pettuse või korruptsiooni kohta [...]

175 Kohtupraktikast nähtub, et OLAFi direktori otsust algatada juurdlus ei saa – sarnaselt aluslepingutega või nende alusel asutatud institutsiooni, organi või asutuse otsusega paluda sellise juurdluse algatamist – teha olukorras, kus puuduvad piisavalt tõsised kahtlused pettuse, korruptsiooni või muu liidu finantshuve kahjustada võiva ebaseadusliku tegevuse kohta (kohtuotsused, 10.7.2003, komisjon *vs.* EKP, C-11/00, EU:C:2003:395, punkt 141, ja komisjon *vs.* EIP, C-15/00, EU:C:2003:396, punkt 164).

176 Seega tuleb analüüsida, kas OLAFi kahtlused olid piisavalt tõsised.

177 Sellega seoses sisaldab esialgne auditiaruanne teatavat hulka teavet, millest nähtub, et Zenon ei esitanud teatavate ajavahemike kohta nõutud personalikulude vormi; et oluline osa personalikuludest, mis Zenon deklareeris, seondusid isikutega, kelle äriühing Comeng oli tema käsutusse andnud; et Comengi poolt käsutusse antud töötajate tunnitasu määr oli palju suurem Zenoni töötajate tunnitasu määrast ning et Comengi personalikulusid ei saanud käsitada „sisenõustamise“ kuludena. Sellest teabest nähtub samuti, et Comengi personalikulude käsitamises sisenõustamise kuludena seisnev toimimisviis oli potentsiaalselt tavapärane. Lisaks sellele on rõhutatud asjaolu, et nende kahe äriühingu vahelised seosed ei olnud teada ning et alles auditi raames sai kinnitust asjaolu, et Comeng ja Zenon olid 1. aprillil 2005 sõlminud kokkuleppe.

178 On oluline rõhutada, et see teave kujutab endast osa teabest, mis sisaldub konfidentsiaalses dokumendis, milles OLAF annab esialgsele teabele oma hinnangu.

179 Tuleb asuda seisukohale, et võttes arvesse kõnealuseid elemente (mida iseloomustab Zenoni ja Comengi vaheliste seoste kohta teabe puudumine; tõenäoliselt ülemäärased personalikulud; personali kohta deklareeritud teave, mis ei vasta tegelikkusele ja tõenäoliselt tavapärane toimimisviis personalikulude kvalifitseerimisel) võis OLAF õigustatult asuda seisukohale, et oli piisavalt tõsiseid kahtlusi pettuse või muu liidu eelarvet kahjustada võiva ebaseadusliku tegevuse kohta, et algatada juurdlus.

[...]

– OLAFi pädevuse puudumine korraldada välisjuurdluste raames vestlusi [...]

187 Käesolevas kohtuasjas tuleb meenutada, et OLAFi kaks töötajat küsitlesid hagejat Patmoses 6. septembril 2011.

188 Õigusnorme puudutavas osas tuleb puhtgrammatilisest seisukohast möönda, et vastupidi määruse nr 1073/1999 artiklis 4 sisejuurdluste puhul ette nähtule ei ole välisjuurdlusi puudutavas osas olemas ühtegi sätet, mis näeks sõnaselgelt ette, et OLAF võib nõuda suulist teavet.

189 Sellekohase konkreetse sätte puudumist ei saa siiski tõlgendada nii, et OLAFil oleks keelatud korraldada välisjuurdluste raames vestlusi. Nimelt hõlmab kohapealsete kontrollide ja inspekteerimiste läbiviimise pädevus tingimata ka pädevust korraldada vestlusi nende kontrollide ja inspekteerimiste seisukohast asjakohaste isikutega. Lisaks sellele ei ole OLAFi korraldatavad vestlused kohustuslikud: asjaomased isikud võivad keelduda neil osalemast või vastata ainult osale küsimustele.

190 Lisaks sellele tuleb meenutada, et määruse nr 2185/86 artikkel 7 ja määruse nr 1073/1999 artikkel 2 koostoimes näevad ette, et OLAFil on „riiklike inspektoritega samadel tingimustel ja vastavalt siseriiklikele õigusaktidele“ juurdepääs kogu asjaomase tegevusega seotud teabele ja dokumentatsioonile, mis on vajalik, et kohapeal nõuetekohaselt kontrollida ja inspekteerida.

191 Hageja ei ole esitanud ühtegi argumenti tõendamaks, et OLAF oleks sellega seoses rikkunud õigusnorme. Hageja ei ole nimelt seletanud, kuidas saab OLAFi toiming, mis seisneb tema kui asjaomaste kontrollide ja inspekteerimiste seisukohast asjaomase isiku kutsumises vestlusele, olla vastuolus määruse nr 2185/96 artikliga 7 koostoimes määruse nr 1073/1999 artikliga 2.

192 Samal põhjusel tuleb tagasi lükata argument, mis tugineb OLAFi järelevalvekomitee hinnangule 2/2012, mis väidetavalt kinnitab seisukohta, et OLAFil ei ole õigust nõuda välisjuurdluste raames suulist teavet.

193 Eelnevast tulenevalt tuleb tagasi lükata etteheide, mille kohaselt OLAFil puudub pädevus korraldada välisjuurdluste raames vestlusi.

– OLAFi pädevuse puudumine viia läbi juurdlust kolmanda isiku juures [...]

196 Sellega seoses tuleb märkida, et määrus nr 2185/96 näeb artikli 5 kolmandas lõigus ette, et „[k]ui see on eeskirjade eiramise väljaselgitamisel väga vajalik, võib komisjon kohapeal kontrollida ja inspekteerida teisi asjaomaseid ettevõtjaid, et saada nende käsutuses olevat asjakohast teavet faktide kohta, mis on kohapealse kontrolli ja inspekteerimise objektiks“.

197 Lisaks sellele ei takista ükski määruse nr 2185/96 säte – nagu ka ühegi muu määruse säte – komisjonil ega käesoleval juhul ka OLAFil viia läbi kohapealset kontrolli ja inspekteerimist alltöövõtja juures, ilma et ta oleks eelnevalt viinud läbi kohapealse kontrolli ja inspekteerimise ettevõtja juures, keda kahtlustatakse pettuses. Nimelt, kui see on eeskirjade eiramise väljaselgitamiseks tingimata vajalik, võib OLAF läbi viia kohapealse kontrolli ja inspekteerimise teiste ettevõtjate juures.

198 Tuleb aga meenutada, et kuuenda raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud FP6 lepingute vaidlusaluse täitmise raames tegutses Comeng just nimelt alltöövõtjana. Selline kontroll kõnealuse ettevõtja juures oli seega vajalik, et saada tema käsutuses olevat asjakohast teavet faktide kohta, mis on juurdluse objektiks.

199 Valikut viia kontroll selle ettevõtja juures läbi enne kontrolli läbiviimist Zenoni juures võis põhjendada vajadus säilitada üllatusmoment. Igal juhul, kui läbiviidud kontrollid on kooskõlas määrusega nr 2185/96 – ja nii see Comengi juures läbiviidud kontrolli puhul on –, on kontrollide ajaline järjestus puhtalt komisjoni ja OLAFi otsustada.

200 Arvestades kohtuasja asjaolusid ja seda, et on piisavalt tõsiseid kahtlusi (nagu meenutatud käesoleva kohtuotsuse punktides 177–181), tuleb asuda seisukohale, et Comengi juures läbi viidud kontroll oli tingimata vajalik ning jäi OLAFi kaalutlusruumi piiresse.

201 Järelikult ei saa komisjonile ette heita määruse nr 2185/96 artikli 5 rikkumist.

– Juurdluse ajavahemikul 2002–2006 tehtud finantstehingutele laiendamise õigusvastasus [...]

210 Teiseks tuleb analüüsida kõiki argumente, mis tuginevad aegumisele või mõistliku tähtaja ja õiguskindluse põhimõtete rikkumisele.

[...]

213 Tuleb meenutada, et kohtupraktika kohaselt on määruse nr 2988/95 artikli 3 lõikes 1 ette nähtud aegumiseeskiri kohaldatav nii eeskirjade eiramisele, mis toob kaasa halduskaristuse määramise selle määruse artikli 5 tähenduses, kui ka eeskirjade eiramisele, mis toob kaasa haldusmeetme võtmise määruse artikli 4 tähenduses; viimase näol on tegemist meetmega, mille eesmärk on alusetult saadud eelise äravõtmine, ilma et tegemist oleks karistusega (kohtuotsused, 29.1.2009, Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punkt 22; 15.4.2011, IPK International *vs.* komisjon, T-297/05, EU:T:2011:185, punkt 147, ja 19.4.2013, Aecops *vs.* komisjon, T-53/11, ei avaldata, EU:T:2013:205, punkt 41).

214 Euroopa Kohus on ühtlasi leidnud, et määruse nr 2988/95 ja eelkõige selle artikli 3 lõike 1 esimese lõigu vastuvõtmisega soovis liidu seadusandja kehtestada antud valdkonnas üldise aegumiseeskirja, mille eesmärk on ühelt poolt määratleda kõikides liikmesriikides kohaldatav minimaalne tähtaeg ja teiselt poolt loobuda võimalusest nõuda tagasi liidu eelarvest alusetult saadud summad nelja aasta möödumisel vaidlusaluste maksetega seotud eeskirjade eiramise toimepanekust. Sellest tuleneb, et alates määruse nr 2988/95 jõustumisest võivad liikmesriigi pädevad ametiasutused nõuda liidu eelarvest alusetult saadud mis tahes eelise põhimõtteliselt ja väljaspool valdkondi, kus liidu seadusandja on ette näinud lühema tähtaja, tagasi nelja aasta jooksul (kohtuotsus, 29.1.2009, Josef Vosding Schlacht-, Kühl- und Zerlegebetrieb jt, C-278/07–C-280/07, EU:C:2009:38, punktid 27 ja 28).

215 Võttes arvesse määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 ulatust, nagu seda on meenutatud kohtupraktikas, ja asjaolu, et OLAFi juurdlusel ei saanud hagejat puudutavas olla muud tulemust peale liikmesriigi – mitte liidu – õiguse alusel haldusmeetmete võtmise või haldus- või kriminaalkaristuste määramise, ei saa hageja kuidagi tugineda aegumisele määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 alusel.

216 Isegi kui asuda seisukohale, et määruses nr 2988/96 ette nähtud aegumiseeskirjad olid Kreeka kohtutele võimaliku kriminaalmenetluse raames kohustuslikud, tuleb igal juhul rõhutada, nagu märkis õigustatult komisjon, et kuuenda raamprogrammi lepingute täitmise raames toime pandud eeskirjade eiramine oli jätkuv. Samuti tuleb tuvastada, et eeskirjade eiramine lõpetati 30. septembril 2007, mil lõppes viimane kuuenda raamprogrammi projekt, milles Zenon (täpsemalt Gnosys) osales. Tuleb asuda seisukohale, et pärast seda kuupäeva lõppes eeldatav eeskirjade eiramine. Sellest tuleneb, et aegumistähtaeg hakkas jooksma alles alates 1. oktoobrist 2007.

217 Selles kontekstis on oluline meenutada, et määruse nr 2988/95 artikli 3 lõike 1 kolmanda lõigu kohaselt saab hageja vastu menetluse algatamise aegumistähtaeg katkeda vaid juhul, kui hagejale teatatakse menetlusest. Hageja möönis aga kohtuistungil, et teda teavitati juurdlusest ühes 2011. aasta juuli kirjas. Lisaks tuleb rõhutada, et selles kirjas on märgitud, et hageja oli kõnealuse juurdluse seisukohast „asjaomane isik“ ning et tal oli olnud kontakte OLAFi esindajatega, sest viidati ühele kirjale, mille hageja oli saatnud OLAFile 6. juulil 2011 ning milles ta kinnitas üle, et talle sobib tema ärakuulamine tema kodus Kreekas. Neil asjaoludel tuleb asuda seisukohale, et 2011. aasta juulis hagejale saadetud kiri katkestas aegumistähtaja ning sellest alates hakkas kulgema uus nelja-aastane tähtaeg (vt selle kohta analoogia alusel kohtuotsus, 13.3.2003, José Martí Peix *vs.* komisjon, T-125/01, EU:T:2003:72, punkt 94).

218 Sellest nähtub, et tuleb tagasi lükata hageja argument menetluse algatamise võimaluse aegumise kohta.

219 Seoses argumendiga, et on rikutud kohustust pidada haldusmenetluste läbiviimisel kinni mõistlikust tähtajast, tuleb märkida, et see kohustus kujutab endast liidu õiguse üldpõhimõtet, mille järgimise tagavad liidu kohtud ning mis on pealegi õiguse heale haldusele koostisosana sätestatud Euroopa Liidu põhiõiguste harta artikli 41 lõikes 1 (vt selle kohta kohtuotsus, 21.5.2014, Catinis *vs.* komisjon, T-447/11, EU:T:2014:267, punkt 34). Samuti on kohane meenutada, et haldusmenetluse kestuse mõistlikkust tuleb hinnata nii, et arvestatakse iga asja konkreetseid asjaolusid ning eelkõige selle konteksti, erinevaid läbitud menetlusstaadiume, asja keerukust ning selle olulisust erinevate huvitatud isikute jaoks (kohtuotsused, 22.10.1997, SCK ja FNK *vs.* komisjon, T-213/95 ja T-18/96, EU:T:1997:157, punkt 57; 16.9.1999, Partex *vs.* komisjon, T-182/96, EU:T:1999:171, punkt 177, ja 19.4.2013, Aecops *vs.* komisjon, T-53/11, ei avaldata, EU:T:2013:205, punkt 57). Käesolevas kohtuasjas seondusid kuuenda raamprogrammi rakendamiseks sõlmitud lepingud ajavahemikuga 2002–2006 ning hõlmasid seega mitut aastat. Lisaks sellele oli eeskirjade eiramine, mille komisjon tuvastas, jätkuv ning hõlmas sama ajavahemikku. Hageja ei saa seega OLAFile ette heita asjaolu, et ta viis juurdluse läbi seoses mitme aasta kauguse ajavahemikuga. Lisaks sellele pidas OLAF kinni määruse nr 1073/1999 artikli 6 lõikest 5, sest juurdlust toimetati katkestamata aja vältel, mis vastab juhtumi asjaoludele ja keerukusele. Nimelt algatas OLAF juurdluse 2009. aasta detsembris. 2010. aasta veebruaris viis ta läbi inspekteerimise Comengi juures. 2010. aasta augustis koostas komisjon lõpliku auditiaruande ja saatis selle Zenonile, kes esitas oma märkused selle kohta 2010. aasta oktoobris ja novembris. Komisjon võttis vastu lõpliku auditiaruande 2011. aasta veebruaris. Lõplikus auditiaruandes sisalduva teabe alusel teavitas OLAF 2011. aasta juulis hagejat sellest, et käsitab teda asjaomase isikuna, ning kuulas ta ära 2011. aasta septembris; ta lõpetas juurdluse 2012. aasta septembris ja edastas oma lõpliku juurdluse aruande Kreeka ametiasutustele 2012. aasta oktoobris. Sellest nähtub, et OLAF ei ole rikkunud kohustust pidada haldusmenetluse läbiviimisel kinni mõistlikust tähtajast ega ka õigust heale haldusele, mille koostisosaks see kohustus on. Samamoodi ei ole OLAF eespool toodut arvestades ka kuidagi rikkunud hoolsuspõhimõtet.

[...]

Kolmas väide, et on rikutud kaitseõigusi

225 Hageja väidab kolmanda väite raames, et tal oli tema ärakuulamise ajal ning kuni hagi esitamise kuupäevani väga vähe teavet juurdluste ja väidete kohta, mis OLAF oli tema vastu esitanud. Ta on seisukohal, et talle kui asjaomasele isikule oleks tulnud täpselt ja selgelt teatavaks teha kõik teda puudutavad asjaolud. Ta väidab aga, et teda ei teavitatud lõplikult ja üksikasjalikult tema vastu esitatud väidetest ning talle etteheidetavatest asjaoludest, nagu ka infoühiskonna peadirektoraadile ja Kreeka ametiasutustele edastatud süüdistustest ja teabest, ning et talle ei antud võimalust end kaitsta, olla nende asjaoludega seoses ärakuulatud ja lükata ümber võimalikud ekslikud väited.

226 Komisjon vaidleb nendele väidetele vastu.

227 Sellega seoses tuleb rõhutada, et oma kolmanda väitega heidab hageja ette seda, et on rikutud tema kaitseõigusi, ning esitab sisuliselt kaks etteheidet. Esiteks ei olevat talle täpselt ja selgelt teatavaks tehtud kõiki talle etteheidetavaid asjaolusid, mistõttu tal ei olnud võimalust olla nende asjaoludega seoses ärakuulatud. Teiseks ei olevat tal olnud võimalust tutvuda OLAFi toimikuga enne seda, kui viimane koostas oma aruande, kus on ära toodud tema nimi, ega ka lõpliku aruande endaga.

228 Esmajärjekorras tuleb meenutada, et väljakujunenud kohtupraktika kohaselt kujutab kaitseõiguste austamine isiku vastu algatatud mis tahes menetluses, mis võib kaasa tuua selle isiku huve kahjustava akti vastuvõtmise, endast ühenduse õiguse aluspõhimõtet, mis peab olema tagatud isegi asjaomast menetlust reguleerivate õigusnormide puudumisel. See põhimõte nõuab, et igal isikul, kelle suhtes võidakse teha tema huve kahjustav otsus, võimaldatakse esitada tarvilikult oma seisukoht nende asjaolude kohta, millele komisjon tugineb oma otsuse tegemisel (vt selle kohta kohtuotsus, 24.10.1996, komisjon *vs.* Lisrestal jt, C-32/95 P, EU:C:1996:402, punkt 21).

229 Esiteks tuleb seoses etteheitega, mille kohaselt hagejale ei olevat piisavalt selgelt teatavaks tehtud talle etteheidetavaid asjaolusid, mistõttu tal ei olnud võimalust olla nende asjaoludega seoses ärakuulatud, kõigepealt tuvastada, et ükski õigusnorm ei näe ette kohustust teavitada OLAFi välisjuurdluse raames asjaomaseid isikuid. Sisejuurdlusi puudutavas osas näeb komisjoni 2. juuni 1999. aasta otsuse 1999/396/EÜ, ESTÜ, Euratom pettuste, korruptsiooni ja muu ühenduste huve kahjustava ebaseadusliku tegevuse tõkestamisega seotud sisejuurdluse tingimuste kohta (EÜT 1999, L 149, lk 57; ELT eriväljaanne 01/03, lk 118) artikkel 4 „Huvitatud poolele teatamine“ seevastu ette järgmist:

„Kui kahtluse alla satub komisjoni liige, ametnik või teenistuja, teatatakse huvitatud poolele kiiresti, kui see ei kahjusta juurdlust. [...]

Juhul kui juurdluse huvides on vajalik täielik salajasus ja on vaja kasutada siseriikliku õigusasutuse pädevusse kuuluvat juurdlusmenetlust, võib komisjoni liikme, ametniku või teenistuja oma seisukohti esitama kutsumise kohustuse täitmist vastavalt komisjoni presidendi või peasekretäri nõusolekul edasi lükata.“

230 Üldkohus on juba sedastanud, et kaitseõiguste austamine on OLAFi sisejuurdluse raames piisavalt tagatud, kui OLAF peab kinni otsuse 1999/396 artiklist 4 (kohtuotsus, 12.9.2007, Nikolaou *vs.* komisjon, T-259/03, ei avaldata, EU:T:2007:254, punkt 245).

231 Sama kehtib OLAFi välisjuurdluse puhul. Nii on kaitseõiguste austamine välisjuurdluse raames piisavalt tagatud, kui sarnaselt otsuse 1999/396 artiklis 4 ettenähtule teavitatakse huvitatud isikut kiiresti sellest, et ta on potentsiaalselt isiklikult seotud pettuse, korruptsiooni või muu liidu huve kahjustava ebaseadusliku tegevusega, tingimusel et see ei kahjusta juurdlust.

232 Käesolevas kohtuasjas tuleb meenutada, et juba 2011. aasta juulis saatis OLAF hagejale kirja, milles teavitas teda, et teda käsitati projekti GR/RESEARCH-INFSO-FP6-Robotics and informatics suhtes läbiviidava juurdluse seisukohast asjaomase isikuna. OLAF märkis selles kirjas selgelt, et soovib saada hagejalt selgitusi ja teavet Zenoni ja Comengi osaluse kohta kuuenda raamprogrammi teadusuuringute projektide raames. Samas kirjas kutsus OLAF hageja ärakuulamisele, et anda talle „võimalus väljendada oma arvamust ja esitada märkused kõigi [teda] kui huvitatud poolt puudutavate asjaolude kohta“. Ta lisas, et ärakuulamise lihtsustamiseks palutakse hagejal koguda kokku vajalikud dokumendid Zenoni ja Comengi osaluse kohta nendes liidu teadusuuringute projektides, st Comengi poolt Zenonile esitatud arvete koopiad, maksetõendid, koopiad Zenoni ja Comengi vahelistest teenuslepingutest, koopiad dokumentidest, mis käsitlevad Comengi juures töötavate nõustajate tehtud tööd, koopiad nõustajate töötatud tundide arvestusest ning koopiad Comengi ja muude äriühingute, näiteks [*konfidentsiaalne*] [2] vahel sõlmitud teenuslepingutest.

233 OLAF täpsustas lisaks, et hagejal on õigus õigusnõustaja või muu esindaja abile; et pärast ärakuulamist palutakse tal üle lugeda ärakuulamise protokoll ja see allkirjastada, kui ta on sellega nõus; et ärakuulamisel saadud teavet võidakse kasutada haldus-, distsiplinaar-, kohtu- ja kriminaalmenetluse raames ning et juurdluse tulemusel võidakse nõuda teatavate summade tasumist ja edastada asi liidu distsiplinaarasutustele või liikmesriigi pädevatele õigusasutustele.

234 7. septembril 2011 kohtusid kaks OLAFi esindajat hagejaga tema kodus. Selle vestluse protokollist, millele pooled on alla kirjutanud, ilmneb, et hagejat teavitati kohe alguses sellest, et OLAF püüdis kontrollida olulisi asjaolusid ning koguda teavet Zenoni ja Comengi suhete kohta kuuenda raamprogrammi lepingute täitmise kontekstis. Sellega seoses tuleb rõhutada, et protokollist ilmneb eelkõige [*konfidentsiaalne*].

2 — Konfidentsiaalsed andmed kustutatud.

235 Hagejat teavitati 19. septembri 2012. aasta kirjaga sellest, et OLAF oli juurdluse lõpetanud ning oli alust arvata, et on toime pandud liidu finantshuve kahjustavaid kuritegusid. Kirjas täpsustati, et selle juurdluse tulemuste alusel oli OLAF soovitanud pädevatel Kreeka õigusasutustel algatada menetlus.

236 Kõigi nende elementidega arvestades tuleb tuvastada, et käesoleva juhtumi asjaoludel oli hageja täiesti teadlik põhjustest, miks OLAF viis läbi välisjuurdluse, ning samuti sellest, miks teda käsitati kõnealuse juurdluse seisukohast asjaomase isikuna; tal oli lisaks õiguslikult piisavalt võimalus olla ärakuulatud. Eeskätt nähtub vestluse protokollist, et ta oli väga hästi teadlik [*konfidentsiaalne*].

237 Sellest tuleneb, et tuleb tagasi lükata etteheide, mille kohaselt hagejale ei olevat piisavalt selgelt teatavaks tehtud talle etteheidetavaid asjaolusid, mistõttu tal ei olnud võimalust olla nende asjaoludega seoses ärakuulatud.

238 Selles kontekstis ja teiseks tuleb tagasi lükata ka hageja etteheide, mille kohaselt ei olevat tal olnud võimalust tutvuda OLAFi toimiku ega ka lõpliku aruande endaga.

239 Esiteks tuleb seoses OLAFi toimikuga tutvumisega asuda nimelt seisukohale, et OLAF ei ole kohustatud võimaldama välisjuurdluse seisukohast asjaomasel isikul tutvuda dokumentidega, mis on sellise juurdluse objektiks, või dokumentidega, mis ta on ise juurdluse raames koostanud, kuivõrd see võib takistada OLAFile usaldatud ülesande tõhusat ja konfidentsiaalset täitmist ning riivata OLAFi sõltumatust. Nimelt oli hageja kaitseõiguste austamine piisavalt tagatud teabega, mis talle anti (vt analoogia alusel kohtumäärus, 18.12.2003, Gómez-Reino *vs.* komisjon, T-215/02, EU:T:2003:352, punkt 65, ja kohtuotsused, 12.9.2007, Nikolaou *vs.* komisjon, T-259/03, ei avaldata, EU:T:2007:254, punkt 241, ja 8.7.2008, Franchet ja Byk *vs.* komisjon, T-48/05, EU:T:2008:257, punkt 255), ning seeläbi, et ta oli vestluse raames ära kuulatud.

240 Teiseks, mis puutub õigusesse tutvuda välisjuurdluse lõpliku aruandega, siis ei näe ükski õigusnorm ette, et OLAFil lasuks vastav kohustus. Mis puudutab võistlevuse põhimõtet, siis oleks võimalik tuvastada OLAFi õigusvastane käitumine üksnes siis, kui lõplik aruanne oleks avaldatud või kui sellele oleks järgnenud isiku huve kahjustava akti vastuvõtmine (vt selle kohta ja analoogia alusel kohtuotsused, 12.9.2007, Nikolaou *vs.* komisjon, T-259/03, ei avaldata, EU:T:2007:254, punktid 267 ja 268, ja 8.7.2008, Franchet ja Byk *vs.* komisjon, T-48/05, EU:T:2008:257, punkt 259).

241 Kui lõplike aruannete adressaatidel, s.o komisjonil ja Kreeka õigusasutustel oleks kavatsus lõpliku aruande alusel selline akt hageja suhtes vastu võtta, oleks neil ametiasutustel – mitte OLAFil – sellisel juhul kohustus võimaldada hagejal sellega tutvuda vastavalt omaenda menetluseeskirjadele.

[...]

243 Sellest tuleneb, et komisjon ei ole kuidagi rikkunud hageja kaitseõigusi, mistõttu kolmas väide tuleb tagasi lükata.

Kahju ja põhjuslik seos [...]

247 Sellega seoses tuleb tuvastada, et hageja on tõendanud, et on rikutud määruse nr 45/2001 artikli 25 lõiget 1 (vt käesoleva kohtuotsuse punktid 98–102 ja 172). Hageja ei ole sellegipoolest tõendanud, et rikkumise ja väidetava kahju vahel esineks mingisugune põhjuslik seos. Nimelt ei ole ta esitanud ühtegi argumenti, millest tulenevalt oleks võimalik mõista, kuidas sai käesolevas kohtuasjas see, et andmekaitseametnikku teavitati hilinenult teda puudutavate isikuandmete töötlemisest, kahjustada tema mainet ning sundida ta lõpetama oma kutsealane tegevus ning katkestama akadeemiline tegevus. Ta ei ole selgitanud ka seda, kuidas selline hilinenult teavitamine sai põhjustada talle mittevaralist kahju. Sellest tulenevalt tuleb kahju hüvitamise nõue jätta osas, milles see tugineb eespool viidatud rikkumisele, põhjendamatuse tõttu rahuldamata.

248 Arvestades eeltoodud kaalutlusi, tuleb kahju hüvitamise nõue põhjendamatuse tõttu rahuldamata jätta.

[...]

Esitatud põhjendustest lähtudes

ÜLDKOHUS (neljas koda)

otsustab:

1. Jätta hagi rahuldamata.

2. Mõista kohtukulud, sealhulgas ajutiste meetmete kohaldamise menetluse kulud välja Athanassios Oikonomopouloselt.

Prek Labucka Kreuschitz

Kuulutatud avalikul kohtuistungil 20. juulil 2016 Luxembourgis.

Allkirjad